

Oslo

Områdesatsingene i Oslo

Språk i familien

Sluttrapport
Delprogram oppvekst og utdanning

Innhold

1.	Kort oppsummering av prosjektet	4
1.1	Bakgrunn for oppstart av prosjektet	4
1.2	Prosjektets målgruppe og formål.....	5
1.3	Organisering av prosjektet.....	6
1.3.1	Eksterne samarbeidspartnere	6
1.4	Økonomiske rammer og budsjett	7
2.	Prosjektets leveranser.....	8
3.	Evaluering og læring	9
3.1	Samarbeid på tvers av tjenester.....	9
3.1.1	Tilstedeværelse i Åpen barnehage og på helsestasjonen.....	10
3.1.2	Kompetanseheving	12
3.1.3	Arbeidsgrupper på tvers av tjenestene	15
3.1.4	Samarbeid med andre	18
3.3	Kontakt med foreldre	20
3.3.1	Samtaletilbud	20
3.3.2	Gruppetilbud og møteplasser	21
3.3.3	Informasjonsmateriell.....	24
3.4	Andre funn.....	28
4	Gevinster.....	30
4.1	Mellomliggende gevinster	30
4.2	Andre gevinster	33
4.3	Overføringsverdi til andre	34
5	Snakk om språk - tidlig innsats nytter	34

Prosjekt- informasjon	Prosjektnavn: Språk i familien Delprogram: Oppvekst og utdanning Områdesatsing: Groruddalssatsingen Prosjektperiode: Januar 2023 – juni 2024 Hvor er prosjektet gjennomført: Bydel Bjerke og bydel Alna Prosjektleder: Åshild Haavik Bøhmer, Barnehagenes pedagogiske fagsenter, bydel Bjerke Prosjekteier: Avdelingsleder, Heidi Noelani Rüppel, bydel Bjerke og Resultatenhetsleder, Ingejerd Andresen, bydel Alna Godkjent dato: Prosjektnummer: 3009 0704
----------------------------------	---

1. Kort oppsummering av prosjektet

Hovedmålet med prosjektet har vært å endre rutinene rundt hvordan bydelen bistår foreldre med flerspråklige barn fra svangerskapet og til barnet er to år. Gjennom et tettere samarbeid mellom helsestasjonen og fagsenter kan bydelen nå tidlig ut til foreldre med kunnskap om flerspråklig utvikling, kunnskap om tidlig samspill og kunnskap som fremmer foreldrenes mulighet til å ta informerte valg rundt barnets språk i barnas første to leveår.

Prosjektet er finansiert av Delprogram for oppvekst og utdanning. Delprogrammets mål er å sikre gode oppvekstvilkår og at flere fullfører og består videregående opplæring. Språk i familien inngår i denne målsetningen med et forebyggende fokus. I denne sluttrapporten ønsker vi å få fram hvilke erfaringer vi har gjort oss i løpet av prosjektperioden. Vi tenker at våre erfaringer kan være nyttig for andre helsestasjoner og fagsentre som ønsker å sette fokus på tidlig språkutvikling hos flerspråklige barn.

1.1 Bakgrunn for oppstart av prosjektet

Småbarnsalderen er en grunnleggende periode i barnets språkutvikling¹. Norske og internasjonale studier viser at det språklige grunnlaget som legges i småbarnsalderen har stor betydning for barns sosiale mestring og senere læring.

En stor andel barn i bydelene Bjerke og Alna er flerspråklige. Å beherske flere språk er en verdifull ressurs for individet, og for samfunnet. Forskning viser at barn som vokser opp med to likeverdige språk vil ha god mulighet til en tospråklig utvikling, forutsatt at begge språkmiljøene er tilfredsstillende. Dette kan også antas å gjelde barn som har flere enn to språk.

Barns læringspotensial er størst i aldersperioden 0-3 år². Tiden før barnehagestart er dermed en sentral periode hvor familien og hjemmet er de nærmeste og viktigste kildene til god språkstimulering for barna. Helsestasjon er ifølge rapporten «Barrierer for tidlig barnehagestart»³ den foretrukne informasjonskanalen for småbarnsforeldre. Barns språk kartlegges blant annet gjennom samtaler og observasjoner på helsestasjonen som en del av helsestasjonsprogrammet. Foreldre uttrykker at de ønsker informasjon og veiledning som er mer tilpasset deres situasjon. Ansatte på helsestasjonen gir på sin side uttrykk for at de ønsker mer kunnskap om flerspråklig utvikling for å bedre nå målgruppa gjennom sine konsultasjoner.

¹ Meld. St. 23 (2008-2008). Språk bygger borer – Språkstimulering og språkopplæring for barn, unge og voksne. Oslo: Kunnskapsdepartementet; 2008

² Byrådsavdeling for oppvekst og kunnskap. Oslostandard for et inkluderende leke- og språkmiljø. Oslo; 09/2019. Oslo kommune.

³ Byrådsavdeling for oppvekst og kunnskap. Barrierer for tidlig barnehagestart – brukerundersøkelse med foreldre i fem bydeler i Oslo. Oslo; 03/2021. Oslo kommune.

Betydningen av forebyggende innsats i tidlig barndom har fått økende fokus på tvers av fagmiljøer de siste årene⁴. Lite kjennskap til hverandres arbeid og manglende felles kunnskapsgrunnlag fremheves gjerne som hinder for å lykkes med dette arbeidet. Fagsenteret i bydelene våre kobles som regel på først når barnehagen melder bekymring knyttet til barnets norskspråklige utvikling, gjerne ved fire-fem års alder. Dette viser seg ofte å være sent. Et viktig forebyggende tiltak er å sikre at foreldre får tidlig kunnskap om språkutvikling og egen betydning for barnas flerspråklige utvikling. Det fantes ikke arenaer for samarbeid om flerspråklig utvikling mellom fagsenter og helsestasjon på et slikt forebyggende plan. Derfor så prosjektet et behov for et tettere tverrfaglig samarbeid rundt utviklingen av samarbeidsrutiner og et felles kompetansegrunnlag. Tidlig i arbeidet utkrystalliserte det seg en rekke behov prosjektet ville arbeide for å møte;

- Barna har behov for tidlig språkstimulering
- Barnas foresatte har behov for god støtte og veiledning i språkutviklingen
- Fagsenter og helsestasjonen har behov for et godt tverrfaglig samarbeid om barnets språkutvikling fra svangerskapet og til barnet er 2 år
- Ansatte på helsestasjon har behov for mer kunnskap om språkutviklingen hos flerspråklige barn

1.2 Prosjektets målgruppe og formål

Gjennom prosjektet Språk i familien tester bydelene Alna og Bjerke en modell for tverrfaglig samarbeid mellom helsestasjonene og fagsentrene i hver bydel. Målgruppen er flerspråklige familier fra graviditeten og til barnet er to år.

Målet er at familiene skal få god informasjon om flerspråklig utvikling, bli bevisst egen rolle og betydningen av å gi barnet rikelig med språklige erfaringer de første leveårene.

Det språklige grunnlaget som legges i småbarnsalderen har stor betydning for barns sosiale mestring og senere læring. Flerspråklige barn med minoritetsbakgrunn er en sammensatt gruppe, men de har det til felles at de deltar i språklig samhandling på flere språk. Morsmål er viktig og er for mange sterkt knyttet til identitet, tilhørighet og fellesskap. Et godt utviklet morsmål har stor betydning for videre språkutvikling, utvikling av andrespråket og etter hvert også utvikling av lese- og skriveferdigheter.

Kommunikasjon og språkutvikling er gjennomgående temaer i oppfølgingen familiene får på helsestasjonen. Med tanke på det mangfoldet som er i bydelene våre, er det viktig at informasjonen de får er tilpasset en flerspråklig oppvekst.

⁴ Et eksempel på det er rapporten Tidlig innsats tidlig i livet, utarbeidet av senter for barnehageforskning ved Universitetet i Stavanger (2022): <https://www.ks.no/contentassets/5a8d1df4b703445d8f7df9a7ec4c9f05/Fou-Tidlig-innsats-tidlig-i-livet.pdf>

1.3 Organisering av prosjektet

Språk i familien er et samarbeid mellom bydel Bjerke og bydel Alna. Prosjektets styringsgruppe har bestått av resultatenhetsleder for Alna helsestasjon, resultatenhetsleder for Fagsenter for barn og unge i Alna, og seksjonssjef for Forebyggende helsetjenester barn og unge og avdelingsleder ved Barnehagenes pedagogiske fagsenter i Bjerke.

Bydelene har hatt hver sin arbeidsgruppe, bestående av medlemmer fra Helsestasjon og Fagsenter.

Prosjektleder er ansatt i Bydel Bjerke, og har siden desember 2021 hatt en 40 % stilling knyttet til Språk i familien. Fra januar 2023 har stillingsprosenten vært økt til 50 %. Likeledes har en prosjektmedarbeider ansatt i bydel Alna hatt 40 % av sin stilling knyttet opp mot prosjektet fra februar 2022. Siden juni og august 2023 har prosjektet hatt ytterligere to språkpedagoger i 100 % stilling, en i hver bydel. Som en følge av omorganiseringene ble ansettelser av språkpedagoger inn i prosjektet forsinket.

Til tross for at de to bydelene er organisert ulikt, har vi hatt et ønske om å prøve ut mange av de samme tiltakene. Prosjektleder har hatt det overordnede ansvaret for prosjektet som helhet. Prosjektgruppen har hatt tett kontakt, blant annet gjennom ukentlige statusmøter for å sikre kontinuiteten og helheten i prosjektet. Utover det har vi hatt stor frihet til å tilpasse prosjektets arbeid til den aktuelle bydelen.

1.3.1 Eksterne samarbeidspartnere

Språk i familien har hatt et tett samarbeid med prosjektet *Godt språk – bedre forutsetninger* i Bydel Stovner. Begge prosjektene er finansiert av Delprogram for oppvekst og utdanning, og deler i stor grad mål og målgruppe. Det var derfor nyttig å ha jevnlig kontakt, og å finne mulige samarbeidsarenaer. Språk i familien og Godt språk bedre forutsetninger har samarbeidet om kompetanseheving på tvers av fagsenter og helsestasjon, som var et tydelig mål for begge

prosjektene. Det resulterte i felles planlegging og gjennomføring av fagdager på tvers av de tre bydeler, hvor ansatte fra fagsentrene og helsestasjonene var invitert.

Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) har en kontaktperson i hver bydel som har bistått med faglig innhold på alle fagdagene. De har også deltatt i møter for å sikre helhet i forbindelse med at eksterne foredragsholdere ble invitert inn.

1.4 Økonomiske rammer og budsjett

Prosjektet har i sin helhet vært finansiert av Delprogram for oppvekst og utdanning. Budsjettet inkluderer lønn til alle i prosjektgruppa og kostnader forbundet med utvikling og oversetting av brosjyrer og veiledere.

Fase	Budsjett Tildelte statlige satsingsmidler	Totalt regnskap (ekskl. Mva.) Regnskapsførte kostnader
Konsept- og planleggingsfase*	470 000 (220 000 + 250 000)	331 135
Gjennomføring	3 330 000	
Totalt	3 800 000	

**Disse to fasene ble slått sammen fordi Alna kom med i prosjektet og sendte en egen tilleggssøknad som ikke kom med i det opprinnelige budsjettet for konseptfasen. Disse ble derfor rapportert inn samlet.*

2. Prosjektets leveranser

I tabellen under har vi sortert aktivitetene som er gjennomført i prosjektperioden inn under leveranser. Aktivitetene ført opp i tabellen vil omtales nærmere i neste kapittel.

Leveranse	Status	Hva har vi gjort?
Leveranse 1 – Etablere et felles kunnskapsgrunnlag blant ansatte på helsestasjon og fagsenter	Levert	- Gjennomført en kompetanseheving på tvers av tjenestene gjennom fire fagdager - Utarbeidet en veileder til ansatte om tidlig flerspråklig utvikling, basert på de fire fagdagene - Utarbeidet forslag til tilpasning av eksisterende prosedyrer på helsestasjonen for rutiner for språkutvikling (fra svangerskap til 2 år)
Leveranse 2 – Etablere strukturer for samarbeid	Delvis levert	- Vi har hatt språkpedagog tilgjengelig for ansatte og foreldre på Helsestasjonen. Språkpedagogen har: - o deltatt i fagmøter for jordmødre og helsesykepleiere - o vært til stede på morgenmøter - o deltatt i konsultasjoner - o hatt samtaler med familier - Vi har arrangert møter på tvers av tjenester og bydeler gjennom fagdager - Vi har etablert en arbeidsgruppe på tvers av tjenestene i prosjektperioden
Leveranse 3 – Utvikle/tilpasse materiell for foreldre	Levert	- Vi har utarbeidet et eget punkt om språk i den allerede eksisterende nyfødtpakka som deles ut på første hjemmebesøk - Vi har utarbeidet en brosjyre om språk til familiene (6-10 måneder) - Vi har laget et bokmerke med tips fra språkpedagog til familiene - Vi har oversatt nyfødtpakka og brosjyre (6-10 måneder) til engelsk. - Vi har vært med i podkast (Foreldrerådet 590. Den aller første språkutviklingen).
Leveranse 4 – Teste og utvikle ulike aktiviteter rettet mot foreldre om flerspråklig utvikling (Kultursensitiv informasjonsdeling...)	Levert	- Vi har utviklet og testet gruppetilbud på helsestasjonen tilpasset målgruppen - Vi har hatt språkpedagog inn i eksisterende gruppetilbud - Samtaletilbud med språkpedagog for foreldre - Vi har vært tilgjengelig for foreldre i Åpen barnehage - Musikklek i Åpen barnehage - Morsmålsuke – samarbeid mellom Deichman og Åpen barnehage
Leveranse 5 – Desentraliserte tiltak der brukerne er	Delvis levert	- Vi har hatt samarbeid med FUBIAK (Deichman, Furuset bibliotek- og aktivitetshus) - Vi har vært i kontakt med NABO Norge om deres tilbud til minoritetsspråklige mødre, og prøvd ut samarbeid rundt språkkafé i Åpen barnehage. - Vi har undersøkt mulighetene for et samarbeid med DemoLinderud - Vi har hatt et innlegg om språk og tidlig flerspråklig utvikling for nye frivillige i Home-Start - Vi har vært i kontakt med ulike relevante instanser for å utforske muligheten for å belyse prosjektets tema og målgruppe.

3. Evaluering og læring

Evalueringen av Språk i familien er en egenevaluering. Den er gjennomført av medlemmer av prosjektgruppen Ingrid Lecomte, Anna Margareth Breivik, Helle Haaheim Ekseth og prosjektleder Åshild Haavik Bøhmer, i samarbeid med prosjektutviklere i Delprogram for oppvekst og utvikling, Helene Holbæk og Sunniva Sved Johnson. Evalueringen er gjennomført i løpet av gjennomføringsfasen (jan 2023 – juni 2024).

Nullpunktanalysen stammer fra konseptfasen (jan 2022 – juni 2022). Vi intervjuet jordmødre, helsesykepleiere, fysioterapeuter, spesialpedagoger, språkpedagoger, samt ledere for helsestasjonene og fagsentre og foreldre – totalt 20 personer.

Midtveisevalueringer ble gjennomført med en nettundersøkelse til helsesykepleiere og jordmødre i begge bydelene i desember 2023. 23 personer svarte.

Intervjuene til sluttevalueringen ble gjennomført i april og mai 2024. Vi intervjuet samme grupper som nevnt over, totalt 20 personer. Vi har dessuten samlet evalueringer fra foreldrene ved hjelp av logg fra samtaler underveis i prosjektet, uformelle samtaler med foreldre og gruppeintervju med deltakere som har vært med i gruppetilbud. Mye av arbeidet som er satt i gang i løpet av prosjektperioden skal videreføres. Derfor valgte vi å intervju tjenester i bydelen vi selv var ansatt i. Dette så vi som hensiktsmessig for å skape et best mulig helhetsinntrykk for å ta med inn i arbeidet videre. Det kan ha en innvirkning på svarene, men vi vurderte det dit at gevinstene av å være tett på i arbeidet videre var større enn ulempene.

Evalueringen av fagdage, som er en del av leveranse 1, er gjennomført i samarbeid med Godt språk - bedre forutsetninger og bydelenes kontaktpersoner i PPT. Det ble sendt ut et spørreskjema i forkant av den første fagdagen for å få et inntrykk av hva som var ønsket av kompetanseheving. Likeledes ble det sendt ut evalueringsskjema i etterkant av hver samling for å tilpasse form og innhold underveis.

I det følgende vil vi se på prosjektets hovedfunn. Vi har trukket ut de mest framtrædende resultatene fra intervjuene gjort med ansatte og familier. Vi vil også bruke egne erfaringer og refleksjoner, og tilbakemeldinger gitt i uformelle samtaler med familier og med ansatte.

3.1 Samarbeid på tvers av tjenester

I prosjektets konseptfase ble det avdekket et samstemt behov for å etablere et godt samarbeid mellom de to tjenestene, Fagsenter og Helsestasjon, rundt de flerspråklige barna og deres familier. Tjenestene arbeider med mange av de samme familiene, men har ulikt mandat og ulik kompetanse når det kommer til flerspråklige barns språkutvikling. Helsestasjonen har ansvar for å kartlegge og veilede foreldre rundt barnets språkutvikling, mens Fagsenteret har ansvar for å følge opp barn når det er meldt inn bekymring knyttet til språkutviklingen. Samtidig har Fagsenteret også en rolle i det forebyggende arbeidet, bl.a. gjennom Åpen barnehage, og en større kompetanse på flerspråklig utvikling, hovedsakelig gjennom språkpedagog. Da vi gjennomførte intervjuer i konseptfasen viste det seg at ansatte på Helsestasjonen visste lite om hvordan Fagsenteret jobber med flerspråklige barn og deres familier.

Vet lite om dette. Henviser, og opplever å bli tatt på alvor. Sjelden kommunikasjon tilbake. Tiltak ukjent.
(Helsesykepleier)

Ansatte ved Fagsenteret ga uttrykk for at det ikke var noe etablert, systematisk samarbeid rundt barns språkutvikling.

Ikke på det flerspråklige området (systematisk samarbeid, red.). Men har vært litt innom med helsesykepleiere som er spesielt engasjert, men det har vært litt tilfeldig. (Ansatt fagsenter)

I evalueringen av prosjektet, kommer det frem at språkpedagogs tilstedeværelse på helsestasjonen, felles kompetanseheving og arbeidsgruppe på tvers av tjenestene har vært viktige elementer for å styrke det tverrfaglige samarbeidet rundt språk.

3.1.1 Tilstedeværelse i Åpen barnehage og på helsestasjonen

Tilstedeværelse i Åpen barnehage

I begge bydelene er det kort avstand mellom helsestasjon og Åpen barnehage som driftes av fagsenteret. I prosjektperioden har språkpedagog vært til stede på begge arenaer. Åpen barnehage er et forbyggende, nettverkstøttende og språkstimulerende tilbud til foreldre og barn uten barnehageplass. Familiene kommer for lek og samvær med andre. Foreldre kan dessuten få hjelp til å søke barnehage og støtte til å få kontakt med andre hjelpetjenester i bydelen. I bydelene våre er det mange minoritetsspråklige foreldre og barn som bruker Åpen barnehage, og det har derfor vært en naturlig plass for språkpedagog i prosjektet å bruke det som en arena for å komme i kontakt med familiene. Tall fra bydel Alna viser at det er cirka 350 unike familier som benyttet seg av tilbudet i 2023, og cirka 30 språk er representert. De delbydelene som har høyest andel småbarnsfamilier med lavinntekt er Furuset, Trosterud/Haugerud og Lindeberg⁵. De utgjør cirka halvparten av familiene som bruker Åpen barnehage. De ansatte forteller også at mange av familiene får bistand til hjelp med redusert betaling til barnehage, men det føres ikke statistikk over hvor mange av Åpen barnehage sine brukere det gjelder. Tall fra bydel Bjerke viser at det er cirka 400 unike familier og 35 språk. Her har vi ikke tall fra delbydeler, men også her ligger Åpen barnehage samlokalisert med helsestasjonen på Veitvet, som er den delbydelen med høyest andel småbarnsfamilier med lavinntekt i bydelen⁶. Vi opplever Åpen barnehage som en arena hvor det er lett å komme i kontakt med familier, og vi har hatt mange gode samtaler om det å vokse opp med flere språk.

Jeg synes det har vært veldig nyttig og veldig – absolutt veldig – lærerikt å ha prosjektet inn i Åpen barnehage. Jeg tror det har styrket og trygget mange foreldre til, å bare få bekreftet de språkvalgene de har gjort eller liksom måten de kommuniserer med barna og trygge de på at de gjør riktig, ikke sant? (Ansatt fagsenter)

I prosjektperioden har vi fått god innsikt i familienes ulike situasjoner og tanker rundt barnas flerspråklige oppvekst. Mer inngående beskrivelse av samtaler med foreldre og erfaringer fra Åpen barnehage, kommer vi tilbake til i kapittel 3.3.

⁵ Levekårsindikatorer | Bydel Alna | Bydelsfakta (oslo.kommune.no)

⁶ Levekårsindikatorer | Bydel Bjerke | Bydelsfakta (oslo.kommune.no)

Tilstedeværelse på helsestasjon

Å ha språkpedagog tilknyttet fagsenter til stede på helsestasjonen i prosjektperioden har vist seg å være et nyttig bidrag til å styrke samarbeidet mellom tjenestene. Språkpedagogen har hatt kalender (ikke journaltilgang) i CGM, helsestasjonens journalsystem, slik at avtaler med familiene enkelt kunne settes opp uten ekstra ledd som henvisningsskjema e.l. Helsesykepleiere forteller at det har vært nyttig å bruke språkpedagogen inn i både individuelle- og gruppekonsultasjoner, og samarbeidet beskrives som faglig berikende. Telefon og e-post har også blitt brukt for å ta kontakt med språkpedagogen i det daglige. På spørsmål om hva som skal til for å klare å videreføre et godt samarbeid rundt den tidlige innsatsen på språk, blir tilgjengelighet og betydningen av tilstedeværelse ofte fremhevet.

Jeg trenger å vite hvem dere er først og fremst (...). Nei, det er liksom noe med at det er lett tilgjengelig, ikke sant? Og det har dere jo vært i stor grad nå. (Helsesykepleier)

Jeg tror jo at viktigheten av å ha et menneske eller å ha et fjes i nærheten er kjempeviktig – ikke nødvendigvis at den skal sitte her, men at vi f.eks. har en i Åpen barnehage som er der på torsdager som man kan ta med familier inn til. (Helsesykepleier)

Flere av de ansatte peker på at kjennskap til *hvordan* man kan komme i kontakt med fagkompetansen er det viktigste. Samtidig har språkpedagogene i prosjektet erfart at tilstedeværelsen på helsestasjonen har gjort det lettere å få kontakt med de ansatte, f.eks. på morgenmøter, fagmøter og i uformelle samtaler. Dette kan være vanskeligere dersom språkpedagog utelukkende er bundet til Åpen barnehage. En ansatt i fagsenteret forteller at det *før* prosjektet var etablert rutiner for at helsestasjonen rekrutterer til Åpen barnehage, men at prosjektet har bidratt til et tettere samarbeid utover dette.

Hvis vi trekker oss ut derfra blir det ganske distansert igjen. For vi har grunn til å samarbeide mer enn det vi har gjort. (Ansatt på Fagsenteret)

Relasjoner er jo viktig. (...) Vi er jo bare mennesker, veldig mye lettere å ringe til noen du vet hvem er. (Leder)

Samtidig som tilstedeværelse har vært viktig både for å synliggjøre prosjektet og være tilgjengelig, har det vært utfordrende å finne gode rammer for bruk av språkpedagogressursen på helsestasjonen. I perioder har tilbud om samtaler vært lite brukt, og det har til dels vært tilfeldig hvilke familier som har blitt henvist til samtale. Noen av helsesykepleierne har valgt å bruke ressursen forebyggende, mens andre har ønsket å trekke språkpedagog inn når det er bekymring for barnets språk. Enkelte har også uttrykt at de ikke har sett behovet. Dette kunne med fordel vært løftet tidligere i prosjektperioden, f.eks. i form av å avdekke hvilke behov helsesykepleierne har, hvordan de ønsker å bruke språkpedagogen, og å tydeliggjøre språkpedagogens kompetanse inn mot målgruppen. Tidlig i gjennomføringsfasen kom det frem at det for mange var uvant å tenke språkpedagog inn så tidlig i kontakten med familiene, og det ble blant annet uttrykt ønske om å kunne henvise til samtale for større barn. Flere av de ansatte som ble intervjuet ga tilbakemeldinger på at det tar tid å etablere nye måter å gjøre ting på, særlig fordi de har en hektisk arbeidshverdag hvor språk er et av mange temaer de skal innom. Dette henger også sammen med at prosjektet er relativt kortvarig.

(...) jeg tror jo kanskje at hvis det hadde vært noe vi hadde hatt over en lengre periode at det hadde vært mer brukt – vi veit jo at ting tar tid. Jeg tror heller ikke at hvis det hadde sittet en psykolog her hver torsdag hadde det fortsatt ikke vært flust av folk til den psykologen det første året, så det er noe med at det tar tid. (Leder)

I slutfasen av prosjektet har det imidlertid blitt en økende bevissthet omkring språkpedagogens kompetanse. F.eks. ble språkpedagog i siste fase invitert med på hjemmebesøk. Noen familier har utfordringer med å komme på alle konsultasjoner med oppmøte på helsestasjonen. Dersom familien ønsker å snakke om barnets språk og flerspråklige utvikling kan en mulighet være at språkpedagog blir med helsesykepleier på hjemmebesøk. Sammen kan man da forme samtalen rundt språk i barnets eget leke- og familiemiljø.

Anbefalinger videre:

Det anbefales at språkpedagog som en tilgjengelig ressurs på helsestasjonen og i Åpen barnehage videreføres. Både i form av et forebyggende samtaletilbud til foreldre, og som en drøftingspartner for de ansatte. Et viktig premiss bør imidlertid være at rammene for bruk av språkpedagogressursen må avklares med ledere i begge tjenester. Samarbeidet med helsestasjonen bør ikke være knyttet til en stilling alene, men forankres i Fagsenteret hvor språkpedagogen har sin faglige tilknytning og tilhørighet. Det anbefales videre at språkpedagogen er med inn i fagmøtene til helsesykepleiere og jordmødre en gang i halvåret for å sikre det faglige samarbeidet. Deltakelse på morgenmøter og andre uformelle møteplasser er verdifulle bidrag inn i samarbeidsrelasjonene. På bakgrunn av de erfaringene som er gjort i prosjektet, kan det være hensiktsmessig å gjøre en kartlegging av hvilke behov de ansatte har i det videre samarbeidet med språkpedagog.

Fordi det har vært vanskelig å nå deler av målgruppen, vil vi anbefale at tjenestene fortsetter med å utforske hvordan en kan nå enda flere familier. Det kan for eksempel gjøres ved å invitere språkpedagog med på hjemmebesøk.

Ansvar:

Ansvar for å sette rammer for språkpedagogens mandat i samarbeid med Helsestasjonen og Åpen barnehage bør ligge på ledere av helsestasjon og leder av fagsenter.

3.1.2 Kompetanseheving

Felles kompetanseheving ble tema for samarbeid mellom de to prosjektene Språk i familien (bydel Alna og Bjerke) og Godt språk - bedre forutsetninger (bydel Stovner). Det kom fram i nullpunktsmålinger fra alle tre bydelene at det var et ønske blant ansatte på helsestasjonen om å styrke kompetansen rundt flerspråklig utvikling. Kompetansehevingen ble gjennomført i samarbeid med bydel Stovner i form av fire fagdager fra mai 2023 til mars 2024.

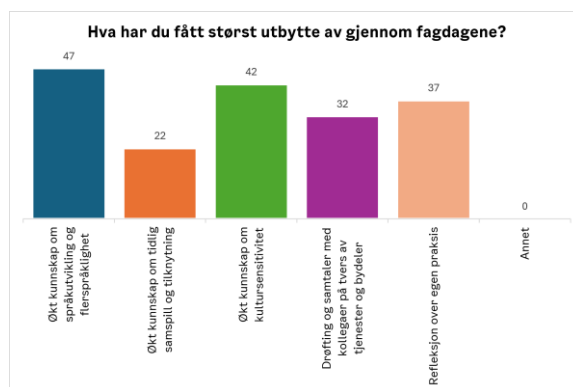
Fagdagene

Fagdag1	Fagdag2	Fagdag3	Fagdag 4
31.Mai -23	10.Okt -23	24.Nov - 23	8.Mars - 24
PPT og Tilknytningspsyko- gene Stig Torsteinson og Ida Brandtzæg	PPT og Marcela Montserrat Fonseca Bustos (OsloMet)	PPT og Siri Larsen (Lesefrø)	PPT, Tegra (Stavanger), Murielle Silva fra BBJ Musikkterapeuter Ullevålssykehus

Fagdagene besto av fire fysiske samlinger; de første tre som halve dager, og den siste som en heldagssamling. Bydelens kontaktpersoner i PPT har hatt gjennomgående ansvar for det faglige innholdet knyttet til tidlig samspill, språkutvikling og flerspråklighet. I tillegg har vi invitert eksterne forelesere hver gang som har gått i dybden på sentrale temaer; tilknytning, bruk av bøker og musikk med de minste, mangfoldskompetanse og foreldresamarbeid. På de to siste fagdagene ble det gjennomført gruppearbeid på tvers av bydeler og tjenester. Ut fra tilbakemeldinger i evalueringsskjema har form og innhold blitt tilpasset etter hver fagdag. Flere har fremhevet betydningen av å møtes på tvers av bydeler og å ha tid til faglige diskusjoner og refleksjoner, samt bygge relasjoner på tvers av bydeler. I evalueringen som ble gjort av fagdagene samlet ga deltakerne en samlet score på utbytte 4,61 av 5.

Figur 1

Figur 2

Illustrasjonene som er valgt ut viser deltakernes tilbakemeldinger på fagdagene som helhet, som ble gjort på siste fagdag. Som figur 1 viser er språkutvikling og kultursensitivitet temaer deltakerne har fått særlig utbytte av, i tillegg til refleksjon over egen praksis. Som en del av den avsluttende evalueringen ble deltakerne også bedt om å gi tilbakemelding på hva som kan bidra til å sikre at kunnskapen fra fagdagen forblir i tjenesten (figur 2). Her pekte «årlige fagdager med fokus på språk» og «videreutvikle samhandling mellom tjenestene» seg ut blant alternativene de kunne velge mellom. Det tyder på at fagdager som en arena for kompetanseutvikling er noe som bør tas med videre, i tillegg til at samhandling mellom tjenestene bør fortsette å være i fokus.

Fagdagens betydning i tjenestene

Intervjuer av ansatte tilknyttet «Språk i familien» ble gjort 2,5 måned etter siste fagdag. Fagdagene ble fremhevet av samtlige, og flere gir uttrykk for at det har hatt direkte betydning for egen praksis.

Jo, det (fagdage, red.) har gitt mye påfyll (...) det er flere elementer som jeg har tatt med meg inn i mine konsultasjoner - som jeg har fått en litt sånn aha-opplevelse og som har vært veldig bra. (Helsesykepleier)

Fagdage er veldig viktig. Blir mer bevisst alle sammen, på å snakke om språk. (...) mye viktig info, som er viktig å kunne si til foreldrene. Det er lettere å si det når det var tema på fagdag, at vi alle hører om det. Møtes og samle kunnskapen er viktig. Det bør fortsette. Og det kommer jo nye ansatte og. (Helsesykepleier)

Så skjedde den en endring underveis (...) Fagdagen bidro til det. Det ble mer konkret hva vi kunne bruke og snakke om. Da landet det, jeg fikk klarere tanker om hvordan knytte det til mitt fag. (Jordmor)

Betydningen av at alle har hørt det samme kan bidra til å skape ringvirkninger inn i tjenestene. Både i form av at språk blir et felles fokus, at de ansatte får verktøy med inn i egen arbeidshverdag og reflekterer over egen posisjon i møte med familiene. I tillegg til at det synliggjør verdien av å møtes på tvers av helsestasjon og fagsenter.

(...) det å få litt sånn input fra PPT har vært veldig okei. Generelt å få input har vært veldig bra. Det har vært en mangelvare før. Å få de fagdage, å få det felles med Helsestasjonen har vært veldig bra. (Ansatt Fagsenteret)

Tenker jo at fagdage har vært kjempebra, også ønsker jeg meg kanskje fagdager med helsestasjonen, det er jo like naturlig at det kan være andre temaer, at språk var et av de temaene – det kan jo også være psykisk helse, familieveiledning. For det har vært fint og nyttig. (Ansatt Fagsenteret)

Det er mange som uttrykker at fagdager på tvers av tjenester bør løftes som en samarbeidsarena, også med andre temaer enn språk. Imidlertid er det verd å reflektere over hvilken effekt fagdage hadde hatt dersom det ikke hadde vært en del av den konteksten prosjektet har gitt. Språkpedagogens tilstedeværelse i morgenmøter, fag- og personalmøter har bidratt til å holde samtalen fra fagdage i gang, og rekruttering til gruppetilbud har også gjort de ansatte mer oppmerksomme på målgruppens behov for nettverk.

Anbefalinger videre:

Erfaringene fra fagdage er svært positive, og vi anbefaler å se på muligheter for å utvikle fagdager videre. Fagdage har bidratt til en felles bevisstgjøring rundt tema språk og mangfold.

Bydel: Utforske mulighetene for å videreføre felles fagdager i tjenestene, hvor språk er et av flere temaer. Det kan være aktuelt å inkludere flere tjenester, som f.eks. barnehage eller barnevern, med fokus på det å møte familiene. I Bjerke finnes det allerede et nettverk (BTI) som har fagdager på tvers. Det kan være et alternativ å koble seg på dette.

Groruddalsbydelene/Oslo: Se på muligheter for å gjennomføre en årlig fagdag for nyansatte, i samarbeid med PPT. Vi anbefaler å sette ned en ressursgruppe på tvers av bydelene som kan jobbe videre med dette. I møte med PPT har vi dessuten drøftet muligheten for å utvikle et webinar som vil kunne tilgjengeliggjøre kunnskapen for flere på en mindre ressurskrevende måte.

Nasjonalt: Dersom en ønsker å løfte dette opp på et nasjonalt nivå, anbefales det å gjøre det i samarbeid med fagmiljøer eller etater som f.eks. NAFO, Helsedirektoratet og Statped.

Ansvar:

Ansvar vil variere utfra hvor bredt det er ønskelig å gå videre med dette. Å sette rammer for hvordan vi kan fortsette å utvikle samarbeid mellom tjenestene vil ligge på ledernivå.

3.1.3 Arbeidsgrupper på tvers av tjenestene

Gjennom prosjektet har det vært prøvd ut ulike former for samarbeid mellom tjenestene. Dette har vært et ledd i å løfte samarbeidet ut over språkpedagog-ressursen og sikre at både ledere og ansatte i tjenestene var informert og kunne komme med innspill underveis i prosjektet. Det ble bl.a. dannet en arbeidsgruppe i hver bydel, bestående av fagledere og ansatte fra begge tjenestene. Flere av leveransene ble drøftet her, og veileder til ansatte og arbeid med prosedyrer ble fordelt mellom arbeidsgruppene i de to bydelene. Utover dette har prosjektet jobbet med å nå de ansatte gjennom fagmøter, personalmøter og i mindre ressursgrupper. Tilpasningene har ofte vært gjort for å få til møtepunkter med ansatte som har en travel arbeidshverdag og individuelle kalendere.

Veileder

Parallelt med fagdage har prosjektet utviklet en veileder for Helsestasjonen som omhandler tidlig språkutvikling og flerspråklighet fra svangerskap til to år (se vedlegg 1). Veilederen inneholder både et kunnskapsgrunnlag og en praktisk del med forslag til spørsmål, ressurser og tips som de ansatte kan bruke i veiledning knyttet til språk i møte med familiene. Formålet med å lage en veileder har vært å sørge for at kunnskapen fra fagdage forblir i tjenesten, blir tilgjengelig for nyansatte og i større grad blir tatt i bruk i arbeidshverdagen.

Arbeidet med veilederen har foregått i arbeidsgruppa i bydel Alna. Prosjektgruppa har kommet med forslag til temaer og tekstutkast, og arbeidsgruppa har gitt innspill på hva de ønsker å ha med, vektning av ulike temaer, struktur og mengde tekst. Når første utkast var klart fikk alle ansatte i tjenestene lese gjennom og i en felles workshop på helsestasjonen ble tilbakemeldingene drøftet. Her var hovedfokus på opplevelse av brukervennlighet. Prosessen med involvering av de ansatte gjør det lettere å implementere bruk av veilederen i tjenestene i begge bydelene. Spesialpedagoger i barnehageenheten, ansatte og ledere i bydel Bjerke og kontaktpersoner i PPT har også lest gjennom og kommet med tilbakemeldinger. I den forbindelse ble det også ytret ønske om å tilpasse innholdet slik at det også kan brukes inn mot ansatte i barnehagene. Det ble drøftet underveis hvorvidt veilederen skulle henvende seg til flere målgrupper enn de ansatte på helsestasjonen. I og med at produktet er så tett knyttet opp til fagdage, og at det var ansatte i Fagsenteret og Helsestasjon som jobbet sammen om det ble det ikke gjort i denne omgang.

Arbeid med prosedyrer

Allerede i konseptfasen kom det frem i begge bydelene at helsesykepleierne snakket om språk i mange av konsultasjonene sine. Samtidig fikk vi tilbakemeldinger fra foreldre som opplevde at språkutvikling ikke hadde vært vektlagt i særlig grad. Vår hypotese er at det *har* vært snakket om språk, men at det har forsvunnet i all annen informasjon som også er viktig. Vi ønsket derfor å

undersøke mulighetene for å forsterke budskapet i helsestasjonens rutiner. Arbeidsgruppa i Bjerke utarbeidet et forslag for tilpasning av interne prosedyrer i konsultasjonene med fokus på det flerspråklige. Endringene består av å forsterke sammenheng mellom tidlig samspill og språk, betydningen av språkmiljøet hjemme, flerspråklig utvikling og foreldrenes rolle i barnets språkutvikling.

Det som ble den største endringen var at vi har lagt inn refleksjoner rundt språk i flere konsultasjoner hos jordmødre. I den forbindelse kom det frem at jordmødrene ikke kan registrere familiens språk i CGM, slik helsesykepleierne kan. I helsekortet som fylles ut sammen med den gravide er det en rubrikk for språk, og det ble derfor foreslått at dette kunne være en fin anledning til å starte refleksjonen med den gravide.

En annen sentral del av å sikre systematikk i arbeid med flerspråklig utvikling, har vært å styrke de ansattes kompetanse rundt hva som gir grunnlag for bekymring knyttet til barnets språkutvikling før fylte 2 år. Dette handler både om å vite hva man skal se etter, hvordan man veileder familiene ved bekymring, og hvor de ansatte kan henvise familiene for utvidet veiledning. Det har vært et særlig fokus i prosjektet å se på disse prosedyrene i møte med familier hvor barnet ikke har begynt i barnehage. I forslaget fra bydel Bjerke ble det lagt inn et stoppunkt på 15 måneder hvor helsesykepleier skulle sette opp en samtale med språkpedagog dersom barnet ikke hadde nådd visse språklige milepæler. Det var ønskelig at tre helsesykepleiere skulle teste ut dette over en periode på tre måneder. Det viste seg at de hadde for få 15 månederskonsultasjoner med barn i målgruppen i denne perioden, så resultatene uteble. Dette er noe som med fordel kunne vært planlagt bedre fra start. Samtidig var det viktig for prosjektet at tilpasninger av eksisterende prosedyrer skulle skje i nært samarbeid med de ansatte, og det var derfor nødvendig å bruke god tid på bevisstgjøring og kunnskap før forslagene ble utarbeidet.

I bydel Alna ble det tatt utgangspunkt i forslagene fra Bjerke, og en jordmor og tre helsesykepleiere ga innspill til hvordan det kunne tilpasses Alnas prosedyrer. Dette foregikk i perioden februar – april 2024. Prosjektet ønsket å få tilbakemeldinger fra foreldre på 8-mnd konsultasjon, som hadde fått utvidet veiledning på 5 mnd-konsultasjon. Også dette ble bare delvis gjennomført på grunn av begrenset tid.

Det er ulikt i hvilken grad endringene er satt i system. I bydel Alna er det blitt gjort en tilpasning av interne prosedyrer rundt språk, i henhold til forslagene som ble utarbeidet. I Bjerke er forslaget levert til helsestasjonen, men arbeidet med å få lagt det inn i prosedyrene gjenstår. Revidering av prosedyrer gjøres med jevne mellomrom, og det bør være ekstra oppmerksomhet på å få tilbakemeldinger fra de ansatte på endringene som er gjort knyttet til språk. Tilbakemeldinger tyder på at økt bevisstgjøring blant de ansatte har ført til et økt fokus på språk i møte med familiene, uavhengig av prosedyrene. Samtidig er det en måte å sikre at det ikke avhenger av et tidsbegrenset prosjekt, og vi mener derfor at arbeidet med å styrke språk i prosedyrene bør fortsette i begge bydeler.

Anbefalinger videre:

Arbeidsgrupper på tvers av tjenestene:

I prosjektperioden har arbeidsgruppa hatt et tydelig mandat, knyttet til prosjektets leveranser. Dette har gitt resultater tilpasset tjenestene. Prosjektet har ikke lyktes i å etablere nye strukturer for samarbeid, men har bygget på det som eksisterer fra før. For å få til endringsarbeid er dialog og tid til samtale og drøfting viktig. Vi anbefaler å fortsette å utforske samarbeidsarenaer på tvers hvor både ledere og ansatte er involvert.

Veileder:

Det anbefales at veilederen tas i bruk av alle ansatte på helsestasjonen. Det bør særlig vektlegges i opplæring av nyansatte for å synliggjøre at dette er et viktig satsingsfelt i bydelen. Det anbefales at veilederen legges inn i kompetansemodule, etter hvert som bydelene tar det i bruk. Det anbefales også at det kan henvises til veilederen i interne prosedyrer på helsestasjonen under tema samspill og språk, for å synliggjøre det som et verktøy i kontakten med familiene. Veilederen bør også tas i bruk som et verktøy i kollegadrøftning og være et fast punkt på fagmøter hvor språkpedagog er tilstede en gang i halvåret.

Det bør også vurderes om det skal gjøres et arbeid for å lage egen versjon som retter seg mot småbarnsavdelinger, Åpen barnehage og andre som jobber med målgruppen. Dette vil bidra ytterligere til å sikre at kompetansegrunnlaget er helhetlig på tvers av tjenester og at alle får tilgang til samme kunnskap.

Vi anbefaler at veilederen evalueres om ett år, og at den holdes faglig oppdatert. Den bør også ses i sammenheng med den reviderte «Nasjonal faglig retningslinje for syn, språk og hørsel» fra Helsedirektoratet når den er klar.

Prosedyrer:

Vi anbefaler at helsestasjonen ferdigstiller arbeidet med å endre prosedyrene. Vi anbefaler dessuten at endringer av prosedyrer sees i sammenheng med veilederen. Arbeidet må følges opp i fagmøter på helsestasjonen gjerne i samarbeid med språkpedagog. Dette er viktig for å sikre at hele personalgruppa inkluderes og for å sørge for et helhetlig og likeverdig tilbud ut til foreldre.

Endringene bør evalueres på samme måte som veilederen om ett år.

Ansvar:

Ansvar for samarbeid på tvers: leder på helsestasjon og leder på fagsenter.

Ansvar for oppdatering av veileder: leder for helsestasjon og leder på Fagsenteret i samarbeid med PPT.

Ansvar for videre arbeid med prosedyrer: fagleder for jordmødre og fagleder for helsesykepleierne ev. avdelingsleder ved helsestasjonen.

3.1.4 Samarbeid med andre

Flere ganger i prosjektperioden har vi sett behov for og fått innspill om samarbeid som strekker seg ut over det som er prøvd ut i prosjektet.

Andre tjenester i bydelen

Ønske om et sterkere samarbeid med barnehagene rundt temaet språk har kommet opp i ulike sammenhenger. Prosjektet har vurdert om det kunne vært aktuelt å samarbeide med småbarnsavdelinger, bl.a. knyttet til å styrke tilvenningen til barnehage for de yngste barna, og å formidle informasjon til foreldregruppen. Dette har ikke blitt prioritert i Språk i familien sitt arbeid fordi det er i grenseland for prosjektets avgrensninger for leveranser og målgruppe.

Prosjektet Språksterk er aktivt inne i mange av barnehagene i bydelen, og det er også her en satsning inn mot foreldregruppa. Prosjektleder i Språk i familien har imidlertid vært i samtaler med kontaktpersoner i Språksterk for å sikre at kunnskapsgrunnlaget og retningen er samsvarende mellom prosjektene. Prosjektet har også vært i kontakt med leder for barnehageenheten i begge bydelene og informert om at PPT er i ferd med å utarbeide et foredrag basert på PPT sine innlegg på fagdagene. Foredraget skal brukes internt hos PPT og likeledes på en plandag for barnehageavdelingen i bydel Stovner. Dette vil bl.a. følges opp i kontakt mellom lederne i tjenestene. I Bjerke ønsker dessuten Barnevernstjenesten at Språk i familien skal ha et innlegg om språk på et møte i tjenesten for å sette søkelys på flerspråklig utvikling. Dette vil følges opp av bydelens språkpedagoger.

Deichman

Begge bydelene har vært i kontakt med Deichman, som har hatt en økende satsning på de aller minste, blant annet gjennom «Baby på bib». Tilgang til bøker kan være en viktig del av et språkstimulerende hjemmemiljø, og biblioteket er en sosialt utjevne arena. I bydel Alna har det vært en stor fordel at helsestasjonen og biblioteket ligger på samme bydelshus og de har hatt samarbeid ved flere anledninger. Det er en lavere andel minoritetsspråklige deltakere på «Baby på bib» enn f.eks. i Åpen barnehage. Prosjektet har samarbeidet med barneformidlerne på Deichman Furuset om å teste ut flerspråklige «Baby på bib» med musikk, noe som også har vært testet inn i gruppetilbudet på helsestasjonen. Det medførte f.eks. at to av mødrene ble med ned på biblioteket og fikk lånekort. Vi har også tatt initiativ til samarbeid mellom Deichman og Åpen barnehage om «Morsmålsuka» og «Høytlesningsuka» med et økt fokus på flerspråklighet. De ansatte på Deichman har gitt uttrykk for at samarbeidet har vært inspirerende, og gjort at de i større grad utnytter den flerspråklige kompetansen hos sine ansatte. Samarbeidet har vært evaluert og det er lagt planer for å fortsette å utvikle samarbeidet, blant annet i form av et felles årshjul hvor flere av aktivitetene fra prosjektet vil inngå. Det er et samstemt ønske om å bidra til at biblioteket blir en møteplass for enda flere familier.

Bokstart

Prosjektet Bokstart er et samarbeid mellom Foreningen !les og bibliotekene. Prosjektet er rettet mot småbarnsfamilier og ønsker å bidra til å styrke små barns språkutvikling gjennom bøker. Det

er allerede et samarbeid mellom Bokstart og helsestasjonene, som deler ut boka Reveungen gratis for prosjektet. Språk i familien var i dialog med Bokstart i prosjektets startfase, og inviterte blant annet prosjektleder inn i fagmøte på helsestasjonen for å snakke om hvordan en kan motivere foreldre til å bruke bøker i samvær med barna.

Frivillige

Ut over samarbeid i de kommunale tjenestene har vi vært i kontakt med frivillige aktører som bl.a. NABO Oslo⁷ (Alna/Furuset), Barnas Stasjon⁸ (Alna) og HomeStart⁹ (Bjerke). Samarbeidet med de forskjellige har ikke vært formalisert, men prosjektet har vært i kontakt med dem i forbindelse med rekruttering, innsiktsarbeid og samarbeid rundt frivillige som møter målgruppen. NABO Oslo deltok en periode inn i arbeidet med Språkkafé i Åpen barnehage på Furuset, initiert av prosjektet. Tidspunkt og rammer for språkkafé videre er ikke avklart, men vi har fått signaler på at NABO fortsatt ønsker å bistå inn. Barnas Stasjon har tidligere drevet spedbarnsgrupper og bidro til innsiktsarbeid. HomeStart inviterte prosjektet inn i opplæring av frivillige som jobber med familiene. Språk i familien har laget en oversikt over tilbud til småbarnsforeldre i bydelen, hvor bl.a. de frivillige aktørene var med.

Det er bare HomeStart som har fått mulighet til å evaluere samarbeidet. De kom med tilbakemeldinger om at prosjektets bidrag opplevdes nyttig både for ansatte og de frivillige. Prosessen rundt eksterne samarbeidspartnere kunne med fordel vært systematisert bedre, slik at alle fikk mulighet for å evaluere.

Anbefalinger videre:

Prosjektet anbefaler at bydelene undersøker PPT sitt tilbud om felles kompetanseheving om flerspråklig utvikling til også å omfatte tjenester som barnehage og barnevern. I den forbindelse vil det være viktig å se de ulike prosjektene og satsningene rundt språk i en sammenheng.

Når det gjelder de frivillige aktørene anbefaler vi å fortsette å være i kontakt med de som er relevant inn mot målgruppa. HomeStart har ytret ønske om å fortsette samarbeidet i forbindelse med opplæring av nye frivillige.

Det anbefales at samarbeidet med Deichman videreføres, gjerne i form av et årshjul med faste felles aktiviteter. De ansatte både i Åpen barnehage og på Deichman bør ha en fleksibilitet som gjør at de kan jobbe med et felles fokus på flerspråklighet og mål om at alle småbarnsfamilier skal ha tilgang på bøker.

Ansvar:

Ledere i de ulike tjenestene.

⁷ NABO Norge driver aktiviteter for familier med fokus på språk, arbeid og fritid. De ble en del av Stiftelsen Betanien i 2024 og har flyttet inn i deres lokaler på Furuset. Mer info: [NABO Norge](#)

⁸ [Blå Kors barnas stasjon Oslo - Velkommen til oss \(blakors.no\)](#)

⁹ HomeStart er et tilbud om støtte til familier med små barn. Frivillige besøker familiene inntil 4 timer i uka.

3.3 Kontakt med foreldre

Foreldrene har ikke på samme måte som ansatte vært informert om at de har deltatt i et prosjekt. Gjennom samtaler og aktiviteter, har de fått informasjon om at bydelen har en ekstra satsning på tidlig språkutvikling og flerspråklighet.

3.3.1 Samtaletilbud

Språkpedagog har hatt mange samtaler med familier gjennom prosjektperioden. Samtalene har hatt fokus på det som er viktig for familien, generell informasjon om barns tidlige flerspråklige utvikling og språkmiljøet rundt barnet. Utgangspunktet har hele veien å trygge foreldre ved å gi god informasjon og styrke det familien er god på. Familiene har blitt informert om tilbudet om samtaler på helsestasjonen og i Åpen barnehage. Helseyskepleiere har henvist familier som oppfølging av sine konsultasjoner når de har sett behov for en utvidet samtale med familien rundt språk, eller fordi foreldre selv har ønsket samtale med språkpedagog.

Familier som har hatt samtaler på helsestasjonen eller i Åpen barnehage har gitt uttrykk for at det er nyttig å snakke om barnets språkutvikling tidlig. De viser til at det er godt å ha tid til å fokusere på familiens flerspråklige situasjon, og ha en arena å stille spørsmål på. Flere fremhever også betydningen av å få bekreftelse på at det de allerede gjør og en utvidet forståelse for at deres rolle er viktig. Språkpedagog har i noen av møtene hatt kontakt med samme foreldre flere ganger. I noen tilfeller har familien tatt kontakt med språkpedagog etter en gruppe. De har deretter ønsket individuell samtale og senere hatt oppfølgingssamtale. Dette har gitt språkpedagog et innblikk i refleksjoner foreldrene har gjort seg om tema i etterkant. Det dreier seg gjerne om å velge hvilke(t) språk foreldre skal bruke med barnet, hvordan barnet får god tilgang til å høre de språkene de skal lære og hvilken rolle foreldrene har i barnets språkutvikling.

Så det er veldig viktig å snakke med pedagoger som har tips. For vi vet ikke, vi bare googler eller ser på you tube (...). Men når vi har en person på stedet, så kjempebra tilbud å stille spørsmål og ha tips og dele erfaringer. Veldig viktig. (Mor)

Foreldre møter mange velmenende råd og tips fra folk i omgangskretsen. Tilbakemeldinger fra foreldre viser at samtaler med språkpedagog kan sette i gang viktige refleksjoner, gi dem økt trygghet både på egen rolle og i å ta gode språkvalg for sin familie.

Anbefalinger videre:

Det har vist seg å være mange foreldre som gjerne ønsker muligheten til å ha en ekstra samtale rundt barnets språkutvikling. Det er hensiktsmessig at det er en språkpedagog tilgjengelig for disse samtalene og som kan gi god og faglig veiledning ut over det helseyskepleierne har mulighet til i sine konsultasjoner. Dette bør ses i sammenheng med anbefalingen i kap. 3.1.1.

Prosjektet Godt språk – bedre forutsetninger i bydel Stovner har hatt et større fokus på samtaler med familiene, gjennom arbeidsmodellen «Språkstart på helsestasjonen». Samtalene med språkpedagog har vært knyttet til forskning fra MultiLing ved UiO. Det anbefales at bydelene følger med på resultatene herfra når det foreligger.

Ansvar:

Leder for språkpedagogene på fagsenteret

3.3.2 Gruppetilbud og møteplasser

I arbeidet med å kartlegge og teste ut aktiviteter tilpasset målgruppen, har prosjektet både fått innsikt i eksisterende tilbud, erfaringer knyttet til rekruttering og målgruppas opplevelse av å delta i ulike tilbud. I planleggingsfasen var vi i dialog med flere instanser som har og har hatt tilbud rettet mot målgruppen for å innhente erfaringer. Noen av de vi kontaktet var Rosenhoff Voksenopplærings- tilbud «Norsk for mødre i permisjon», Norske Kvinners Sanitetsforening, Åpen Internasjonal kulturbarnehage i Sandnes og Kirkens bymisjon sitt tilbud om barselgruppe for mødre med flyktningbakgrunn i Trondheim.

På helsestasjonen i bydel Alna finnes det ikke gruppetilbud som er tilpasset familier som ikke snakker norsk. I bydel Bjerke har helsestasjonen engelskspråklige barselgruppe hver 8. uke, men ellers ingen tilbud til familiene som ikke snakker norsk. Alle som ikke deltar i grupper (f.eks. fødselsforberedende kurs, matstartgrupper eller språkgrupper) får tilbud om individuelle konsultasjoner, ofte med tolk. Flere ansatte har underveis i prosjektet gitt uttrykk for at dette ikke er et like godt tilbud som det man får i gruppe. Det er dessuten mer ressurskrevende. Prosjektet har testet ut ulike former for gruppetilbud tilpasset målgruppen, i tillegg til å gå inn i eksisterende gruppetilbud på helsestasjonen for å styrke fokus på flerspråklighet.

Grupper på helsestasjonen

Som et ledd i å komme i kontakt med målgruppa, har prosjektet testet ut gruppetilbud for mødre og barn, tilpasset familier som ikke snakket norsk. Gruppene ble kalt «Mamma og meg» og har vært en utvidet, flerspråklig variant av barselgruppetilbudet med fokus på språk og samspill. Rekrutteringen foregikk ved at aktuelle familier fikk informasjon av helsesykepleier. I bydel Bjerke ble gruppetilbudet etter hvert avviklet, da det var få deltakere og større utfordringer med rekruttering. Der ble det istedenfor satset på å bruke språkpedagog inn i eksisterende gruppetilbud om språk. Dette blir beskrevet under neste overskrift.

I bydel Alna kom rekrutteringen i gang raskere, og tilgangen til helsestasjonens eksisterende rutiner, CGM-kalender, bidro til å øke rekrutteringen. Alle deltakere ble kontaktet i forkant av hvert treff. Samlet har 35 mødre med barn deltatt, og det har vært mellom 3 – 8 deltakere på hvert treff. Noen deltok flere ganger, mens andre var med en eller to ganger. Innholdet i gruppene var aktiviteter med fokus på samspill, musikk og språk. I gruppesamtale med mødre halvveis i prosjektet, ga de positive tilbakemeldinger på at det ikke var for «kursaktig», men at de likevel fikk noen faglige drypp og at det var fokus på musikk og samværet med barna.

Det er veldig fint for oss å ha et sted å komme. Her er det litt mer ro enn i Åpen barnehage. (Deltaker i gruppa)

En av mødrene er født i Norge, har urdu som morsmål. Forteller at hun har to eldre barn, og opplevde store forskjeller i hvordan de tilegna seg språk. Eldste barnet snakket bare urdu hjemme, foreldrene var mye tett på, snakket mye med ham. Da han begynte i barnehagen lærte han norsk veldig fort. Barn nummer to strevde mer med språket. Snakket lite som baby, og det tok lang tid før det kom ord, både hjemme og i barnehagen. Har fått ekstra støtte i barnehage/PPT, og

språkene kom etter hvert. Nå er barn 14 og 10 og begge snakker både norsk og urdu. Overvekt av norsk i det daglige, også hjemme, men særlig med venner. Bruker ulikt språk i ulike kontekster. Mor er veldig glad for at de kan veksle og snakke flytende urdu med familie i Pakistan. Historien hun fortalte ble oversatt på engelsk til de andre, og skapte en Åpen og nysgjerrig samtale i gruppa. (Notat fra språkpedagog sin logg)

Innholdet ble justert med noe mer tema-fokus etter midtveisevaluering, i tillegg til at fysioterapeut på helsestasjonen deltok inn i gruppa. Grunnen til dette var at fysioterapeut er med inn i det ordinære barseltilbudet, og vi ønsket å se om hennes bidrag om tidlig motorisk utvikling kunne fungere inn i den flerspråklige gruppa. Det var noen utfordringer knyttet til at aldersspredningen på babyene var relativt stor og at det var en blanding av mødre som var med for første gang og mødre som hadde deltatt flere ganger. Det gjorde at informasjonen både måtte tilpasses den enkelte og gruppa som helhet. Det faglige innholdet passet godt inn, og fysioterapeut-gruppen har gitt uttrykk for at de ønsker å være med i en videre prosess med å utvikle gruppetilbud til flerspråklige.

Gruppene er testet både med og uten bruk av tolk (uten tolk høsten 2023, med tolk vinter/vår 2024). Enkelte deltakere som ikke hadde respondert i første runde, ga raskt tilbakemelding på at de ønsket å delta da de fikk tilbud om tolk. Dette kan forstås som at tilbud om tolk senket terskelen for deltakelse for enkelte mødre. Andre ga uttrykk for at de ikke ønsker tolk, fordi de ønsket å bruke gruppa som en arena for å øve på å snakke norsk.

Når vi ikke snakker samme språk, må vi «kjempe litt», må forsøke å snakke norsk. Det er bra for oss. (Deltaker i gruppa)

Med tolk – forstår mye mer av det som blir sagt. Føler meg ikke så «lost», skaper mindre stress når jeg forstår og kan stille spørsmål. (Deltaker i gruppa)

Dette viser at det er ulike behov og forventninger blant deltakere som i dag ikke har et tilbud om grupper. Det har vært vanskelig å mobilisere deltakerne til å møtes utenom gruppene på samme måte som i ordinært barseltilbud. Enkelte av mødrene, særlig de med samme morsmål, har fått kontakt og flere av mødrene har begynt å bruke Åpen barnehage og oppsøkt biblioteket for første gang.

Gruppetilbud til gravide

Prosjektet har også forsøkt å etablere tilbud til gravide. Rekruttering til disse gruppene har vært mer utfordrende. I bydel Bjerke ga både jordmødre og gravide vi snakket med uttrykk for at slike grupper var ønskelige. Først og fremst for å skape et nettverk, men også for å trene på norsk. En gravid møtte opp til hver gruppe i flere måneder, men det ble likevel vanskelig å få nok oppmøte til å opprettholde gruppetilbudet. I bydel Alna har gravide fått tilbud om å delta på språkkafé i Åpen barnehage sammen med andre mødre. Til sammen har seks gravide deltatt, men kun et fåtall har deltatt mer enn en gang. Uformelle tilbakemeldinger fra gravide som benyttet seg av tilbudet gikk på at det var et ønsket tilbud, både for nettverksbygging og språktrening. Ofte har det vært helserelaterte årsaker til at de ikke har fortsatt.

Kurs om tidlig språkutvikling ble testet ut på helsestasjonen sammen med intern fagperson som snakker norsk og urdu. Deltakerne ga tilbakemeldinger om at det var positivt å få informasjon om

dette så tidlig, og å utveksle erfaringer og tanker med andre i samme situasjon. Dette ble bare testet ut en gang, men innhold i kurset er evaluert og kan brukes flere ganger.

Språkpedagog med inn i eksisterende tilbud på helsestasjon

I Bjerke har helsesykepleierne grupper på 8-mnd kontroll, hvor fokus er på tilknytning, språk og samspill. Språkpedagog i prosjektet deltok inn i gruppene, og fikk på den måten både bidratt til å styrke helsesykepleiernes faglighet og å gi foreldre med flere språk et større rom for spørsmål og samtale. Gruppene gjennomføres på norsk, og prosjektet har ikke hatt anledning til å prøve ut disse gruppene med tolk. Informasjonen om tidlig språkutvikling og språkstimulering er viktig for alle foreldre. Det ekstra fokuset på de flerspråklige barna er en god anledning til at også alle foreldre får innblikk i hvorfor det er viktig med god tilgang til de språkene familien behersker best.

I gruppene blir foreldrene oppfordret til å bruke Åpen barnehage. De får dessuten informasjon om at de kan snakke med språkpedagog der. Det har ført til at noen har oppsøkt språkpedagog med spørsmål som har kommet opp i etterkant av gruppa.

Mot slutten av prosjektperioden prøvde vi ut at språkpedagog var med inn på fødselsforberedende kurs. De siste 15 minuttene ble brukt på tema språk, om hvordan barnet i magen allerede har et forhold til de språkene det omgis av og hvordan samspill, tilknytning og språk henger sammen fra barnet er nyfødt.

Musikklek i Åpen barnehage

I Alna har språkpedagog (med musikkterapeutisk fagbakgrunn) hatt ansvar for ukentlige «Musikklek»-samlinger, og gitt veiledning til de ansatte rundt bruk av sang og musikk i samlingsstund. Det har vært en god måte å samle gruppen på tvers av språk og å gi foreldre og barn felles opplevelser. De ansatte forteller at prosjektet har bidratt at de har fått et større fokus på å synliggjøre språkene i bydelen, bl.a. gjennom sanger på ulike språk. I begge bydelene har de ansatte daglige samlinger med sang, og foreldre har gitt tilbakemeldinger om at «barna elsker det» og at det er noe barna har en forventning til. Det er en fin måte å sette fokus på felles oppmerksomhet, rytme og turtaking, som er sentralt i den tidlige språkutviklingen. Et mål er også at det skal inspirere foreldrene til gode samspillsituasjoner med barna sine. Flere av foreldrene har fortalt at barna har begynt å ta initiativ til å synge sangene hjemme, f.eks. ved å vise bevegelser.

Når han er her, vil han ikke alltid være med i sangstunden. Men når vi er hjemme, kommer han med en gang jeg viser bevegelsene - og synger alle sangene. (Mor)

Det å synge for et lite barn er noe foreldre gjør over hele verden. Å bli tryggere på å bruke stemmen sammen med barnet sitt er viktig også med tanke på samspill og språk. Tilbakemeldinger både fra foreldre og ansatte tyder på at det å bruke musikk med målgruppen har stor verdi.

Refleksjoner rundt gruppetilbud samlet

Formålet med å teste ut gruppetilbud rettet mot familiene, var å komme i kontakt med familier som ellers/ofte ikke benytter seg av det ordinære tilbudet. Utgangspunktet for å tenke gruppetilbud

handlet både om kunnskapen vi har om at nettverk er en viktig faktor både i å forebygge ensomhet, men også for å kunne skape gode språkmiljøer for barna. Prosjektgruppa hadde mange drøftinger både innad, i møte med tjenestene og ut mot andre aktører, omkring hvordan rammene for et slikt tilbud kunne se ut. Vi ønsket ikke å bidra til å forsterke et skille mellom ulike mennesker i bydelen, men samtidig fikk vi signaler på at det var viktig å jobbe mot å nå de som ikke benytter seg av det ordinære tilbudet. Vi landet derfor på å rekruttere bredt ut mot flerspråklige familier, men med et særlig fokus på å nå de som ikke får tilbud om å delta i gruppetilbud som utelukkende foregår på norsk.

I gruppetilbudene har prosjektet delvis lyktes i å nå familier som ikke har hatt et tilbud fra før. Å gjennomføre en systematisk evaluering har vært vanskelig, fordi det har vært ulikt hvorvidt deltakerne har vært med en eller flere ganger. I Alna ble det gjort et gruppeintervju av deltakere midtveis i prosjektet, og et intervju med en mor som har deltatt flere ganger. Kartlegging av foreldres behov og ønsker bør fortsette, men det er også et viktig utgangspunkt at vi gir et likeverdig tilbud til alle i bydelen. Gjennom utprøving, slik prosjektet har gjort, kan man gradvis skaffe mer innsikt. Ved at språkpedagog ble en del av et eksisterende gruppetilbud i bydel Bjerke, er det gjort et arbeid med å øke kunnskap om flerspråklighet blant de foreldrene som benytter seg av tilbudet ellers. Samtidig har de ansatte fått et stort utbytte av å ha med forsterket kompetanse på språk. I disse gruppene inviteres familiene inn i Åpen barnehage etter gruppetreffet. Dette er en god måte å tenke samarbeid mellom helsestasjon og fagsenter, også inn mot mødre som ikke snakker norsk.

Anbefalinger videre:

Vi anbefaler at det etableres en arbeidsgruppe på tvers av tjenestene som kan jobbe videre med gruppetilbud til familier som ikke snakker norsk. Det er viktig å se tilbud som fødselsforberedende kurs, barselgrupper, språkkafé, bibliotek og Åpen barnehage i sammenheng, i tillegg til samarbeid med frivillige aktører. Det vil gjøre det lettere for mange av familiene å få informasjon og trygghet i å benytte seg av tilbudene som finnes.

Vi anbefaler at man ser på det samlede gruppetilbudet i begge bydelene, og trekker på erfaringene fra gruppen i Alna, hvor tilbud om tolk og rekruttering gjennom CGM sannsynligvis bidro til økt deltakelse.

Ansvar for oppfølging:

Leder fra helsestasjonen og/eller leder for fagsenter

3.3.3 Informasjonsmateriell

Informasjonsmateriell til foreldre

Prosjektet har utviklet materiell som er tilgjengelig for foreldre. I startfasen ble det kartlagt hva som finnes av materiell allerede, hvorvidt det dekket budskapet prosjektet ønsker å formidle og om det er tilgjengelig for målgruppen. Det ble innhentet tilbakemeldinger fra både ansatte og foreldre på det vi fant, bl.a. Bokstart sin informasjon om språkutvikling, filmer fra Bokstart, filmer fra syngendeforeldre.no, informasjonsfilmer fra UNICEF, brosjyrer fra Medietilsynet om småbarn og skjermbruk, i tillegg til brosjyrer fra bydel Grorud og bydel Stovner. Noe av det eksisterende materialet er gjort tilgjengelig i veilederen, slik at de ansatte kan vise til det om de finner det relevant i møte med den enkelte familie. Ellers ble de ulike brosjyrene drøftet både i arbeidsgruppen og i møte med familier i Åpen barnehage.

Behovskartlegging informasjonsmateriell:

Foreldrenes behov	Ansattes behov
• Viktig å fremme morsmålets betydning • Viktig at foreldre blir tatt på alvor og at ikke barnehage er løsningen på alt • Bilder og enkle forklaringer er viktig • Tilpasse mengde informasjon ettersom barnet vokser • Konkret – i papirform, men også fint med informasjon digitalt • Samle informasjon som man ellers googler seg frem til	• Brosjyre som kan brukes ved 8-mnd samtale og gruppe om språk (bydel Bjerke) • Noe lite og enkelt, som formidler det viktigste (bydel Alna). • Lett å bruke i veiledning. • Ikke for mange papirbrosjyrer • Informasjon inn som en del av det foreldrene allerede får (forslag om Nyfødtpakka)

På bakgrunn av gjennomgang av foreldrenes og de ansattes tilbakemeldinger og behov, valgte vi å utarbeide følgende materiell:

Kapittel om språk i Nyfødtpakka

Helsestasjonen ved bydel Bjerke og bydel Alna har samarbeidet om å utvikle Nyfødtpakka, et hefte som samler nyttig informasjon og råd om temaer som søvn, amming, mat, motorikk ol. Helseyskepleiere går igjennom nyfødtpakka med foreldre i første samtale på hjemmebesøk når babyen er nyfødt. I starten av prosjektet var det noe motstand mot å endre i denne. Etter hvert ble det likevel ytret ønske fra de ansatte selv om at dette var en egnet plass for å formidle kunnskap, også om språk, fra første stund. Prosjektet har på bakgrunn av dette utarbeidet forslag til et kapittel om Språk til Nyfødtpakka (vedlegg 2), som skal inn neste gang det trykkes et nytt opplag.

Brosjyre om språkutvikling

I løpet av den tiden prosjektet har pågått har det flere ganger kommet forespørsler om vi har noe skriftlig informasjon som foreldre kan ta med hjem. Vi har derfor utviklet en brosjyre som kan fungere som en påminnelse på det som blir sagt i nyfødtpakka. Vi tenker at den kan passe å bruke i konsultasjon og gi ut til foreldre når barnet er mellom 6 og 10 måneder (vedlegg 3).

Bokmerke

Som et svar på ansattes behov for «noe lite og enkelt», har prosjektet laget et bokmerke med illustrasjoner, tips og refleksjonsspørsmål til foreldre. Tidlig i prosjektet var det flere som ønsket en brosjyre som kunne minne familiene om temaet språk og språkutvikling, og som var et format som bare kunne stikkes inn i helsekortet. Vi utviklet derfor et bokmerke som er ment som et blikkfang med illustrasjoner som viser samtaler med små barn på forsiden og konkrete tips fra språkpedagog på baksiden.

Utklipp fra veilederen, hvor Bokmerke er lagt inn.

Bydelsspesifikke brosjyrer

De bydelsspesifikke brosjyrene er laget for å gi en oversikt over gratis tilbud som småbarnsfamilier kan benytte seg av i egen bydel. Disse må revideres hvert halvår. Tilbud som Åpen barnehage, babysang, «Baby på bib», BUA for gratis utlån av utstyr, Oslohjelpa og liknende er tilbud som kan føres opp i disse. Tanken har vært å ha dem liggende så foreldre kan ta dem med seg fra Åpen barnehage og helsestasjon. Det er viktig at de er oppdatert da tilbudene kan endre seg. Vi har fått tilbakemeldinger fra foreldre om at det hadde vært nyttig å oversette dem til engelsk.

Hefte med sanger, rim og regler til gruppa på helsestasjon i Alna

Hefte ble laget på vårparten, fordi foreldre ønsket å få med seg tekster hjem. Det er valgt ut sanger og regler som har fungert godt i gruppa, med forholdsvis lite tekst. Alle tekstene har en qr-kode med lenke til videoer og opptak av sangene som gjør det lettere for foreldrene å huske melodien.

Tilbakemeldinger og oversettelser

Både nyfødtpakkas tillegg om språk, bokmerke og brosjyren til 8-mnd har blitt sendt for tilbakemeldinger både internt på helsestasjonen, og til rådgivere i NAFO og voksenopplæring for innspill på innhold og språk. Vi har dessuten innhentet tilbakemeldinger fra foreldre på kapittelet til nyfødtpakka og brosjyren om språkutvikling. De ga tilbakemeldinger om at innholdet var godt, og at dette var noe de satte pris på. De ga også tips til omformuleringer der det var nødvendig for forståelsen. Prosjektet har også valgt å oversette hele nyfødtpakka og brosjyren (6-10 måneder) til engelsk for å sikre at flere kan få nytte av denne ressursen. Det har også vært drøftet mulighet for å oversette til flere språk som er aktuelle i de to bydelene. Det er delte erfaringer knyttet til oversettelser. Vi har blant annet vært i kontakt med de som har jobbet med informasjonsmateriell ut til minoritetsspråklige foreldre i forbindelse med barnehagerekuttering. Der ble det brukt mye tid på oversettelsene, og de så at mange foreldre fortrinnsvis ønsket informasjon på norsk eller engelsk. Sett i lys av disse erfaringene har det ikke vært tid til å oversette til flere språk i prosjektets regi etter at materialet var ferdigstilt.

Podkast

En av språkpedagogene i prosjektet deltok i innspilling av en episode av Foreldrerådet. Dette er en av de mest kjente podkastene som retter seg mot småbarnsforeldre, og har rundt 9-10 000 lyttere i uka. Bydelene i prosjektet kan henvise til denne episoden om foreldre ønsker mer informasjon om tema.

Foreldrerådet *Episode 590. Den første språkutviklinga med språkpedagog Helle Haaheim Ekseth* (av Klynge & Acast, 13. Mai 2024).

Anbefalinger videre:

Vi anbefaler at brosjyrene holdes oppdaterte og at de evalueres basert på erfaringer i møte med foreldre etter en periode.

Ansvar:

Leder for språkpedagogene og leder på helsestasjonen kan legge til rette for at språkpedagogene og helsesykepleierne sammen kan holde i dette arbeidet.

Når det gjelder den bydelsspesifikke brosjyren kan den samme gruppen, eventuelt også med ansatte på Åpen barnehage ta ansvar for å oppdatere den.

3.4 Andre funn

Når vi alle?

Prosjektets utgangspunkt var å finne gode måter å komme i kontakt med flerspråklige familier på et tidlig tidspunkt for å støtte dem i barnas språkutvikling. Det kan være utfordrende å formidle budskapet vårt til de familiene som ikke benytter seg av tilbud som Åpen barnehage o.l. Det var bakgrunnen for å prøve ut et gruppetilbud rettet mot mødre som ikke kunne norsk. Vi ønsket å skape en plass der det var mulig å komme med barnet sitt uten å mestre norsk, men hvor det allikevel gikk an å få et fellesskap med andre i samme situasjon. Som beskrevet over ble det en delvis suksess. Vi nådde ut til noen, men skulle gjerne ha kommet i kontakt med flere. Vi var klar over muligheten for at vi ikke ville treffe alle de familiene som vi ønsket da vi startet med Språk i familien, og derfor har vi arbeidet for å spre kunnskap om språk, samspill og foreldrenes rolle med ulike tilnærminger. På den ene siden har vi snakket med mange foreldre som har hatt ønske om å snakke med oss i grupper, på helsestasjon og i Åpen barnehage. På den andre siden har vi jobbet med kompetanseheving og endring av prosedyrer på helsestasjonen. Ved å styrke jordmødrene og helsesykepleiernes kunnskap om språk og sikre at temaet ligger i prosedyrene når vi ut til flere av bydelens familier. Vi ser på kompetanseheving og endring av prosedyrer som en mulighet til å nå ut til de familiene som velger å kun bruke helsestasjonens ordinære tilbud. Når vi styrker de ansattes kunnskap om flerspråklig utvikling vil det også være enklere for dem å veilede og trygge de familiene som prosjektet ikke har nådd gjennom andre tilbud.

CGM

I forbindelse med arbeidet med å legge inn informasjon om språk i jordmødrenes konsultasjoner kom det fram at de ikke er noen eget felt hvor de kan fylle ut informasjon om hvilke(t) språk som er aktuelle for familien i CGM. Dette kan sees på som en strukturell hindring, og Språk i familien har sendt en forespørsel til Helseetaten uten å motta noe svar på dette. Forespørselen ble sendt i mars 2024.

Pensum på helsesykepleierutdanningen

I løpet av prosjektperioden kom det fram at ikke alle helsesykepleierne hadde lært så mye om flerspråklig og flerspråklige barns språkutvikling på studiet. Vi kontaktet derfor alle helsesykepleierutdanningene i Norge for å høre hva som lå i deres utdanningsopplegg. Vi fikk mange

svar, og noen etterspurte tips for hva de kunne legge inn av litteratur, andre hadde flere kapitler på pensum om dette. Vi har svart alle med tips.

Kontakt med arbeidsgruppe i Helsedirektoratet

Alle helsesykepleiere følger de nasjonale retningslinjene i helsestasjonsprogrammet. Disse retningslinjene revideres i regi av Helsedirektoratet i 2023/2024. Prosjektet har på ulike måter kommet i kontakt med arbeidsgruppen som jobber med revisjon av retningslinje for språkkartlegging og oppfølging, hvor blant annet en av helsesykepleierne på helsestasjonen i Alna er med. Erfaringene fra prosjektet vil deles i prosjektets sluttrapport. Kontakt mellom arbeidsgruppen og prosjektet er etablert, og kontaktperson vil inntil videre være prosjektleder, Åshild Haavik Bøhmer.

NAFO

Prosjektet tok i august 2023 kontakt med NAFO (Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring) for å undersøke om de hadde noe informasjonsmateriale rundt tidlig flerspråklig utvikling. De hadde ikke noe som var rettet mot prosjektets målgruppe, og vi hadde et arbeidsmøte med dem rundt dette. Etter møtet startet NAFO egen kartlegging av hva som finnes av materiell rettet mot prosjektets målgruppe og mot helsestasjon. De ønsket å kunne publisere Språk i familien sitt informasjonsmateriale på sine nettsider. Prosjektet oversender alt infomateriale lagd i prosjektperioden til NAFO i løpet av juni.

Prosjektperiode

Prosjektets korte varighet har vist seg å være en begrensning i måloppnåelsen. Det tar tid å skape gode relasjoner og nettverk. Det kan være vanskelig å nå ut til de gruppene som ikke benytter seg av bydelenes eksisterende tilbud, og heller ikke alltid behersker norsk eller engelsk. Vi opplever imidlertid at Språk i familien har satt i gang noen prosesser som tjenestene kan bygge videre på.

Anbefalinger videre:

Vi anbefaler at prosjektets erfaringer løftes videre til fagmiljøer som når bredere ut enn det som har vært innenfor prosjektets mandat. Prosjektet deler gjerne erfaringer gjennom for eksempel delingsseminar ut mot relevante aktører, som Helsedirektoratet, NAFO, Storbybarn og Statped.

Vi har forståelse for at det er tidkrevende å endre på systemer som CGM. Vår anbefaling er derfor at leder for helsestasjonen i samråd med jordmødrene vurderer om dette er noe de vil gå videre med.

Ansvar:

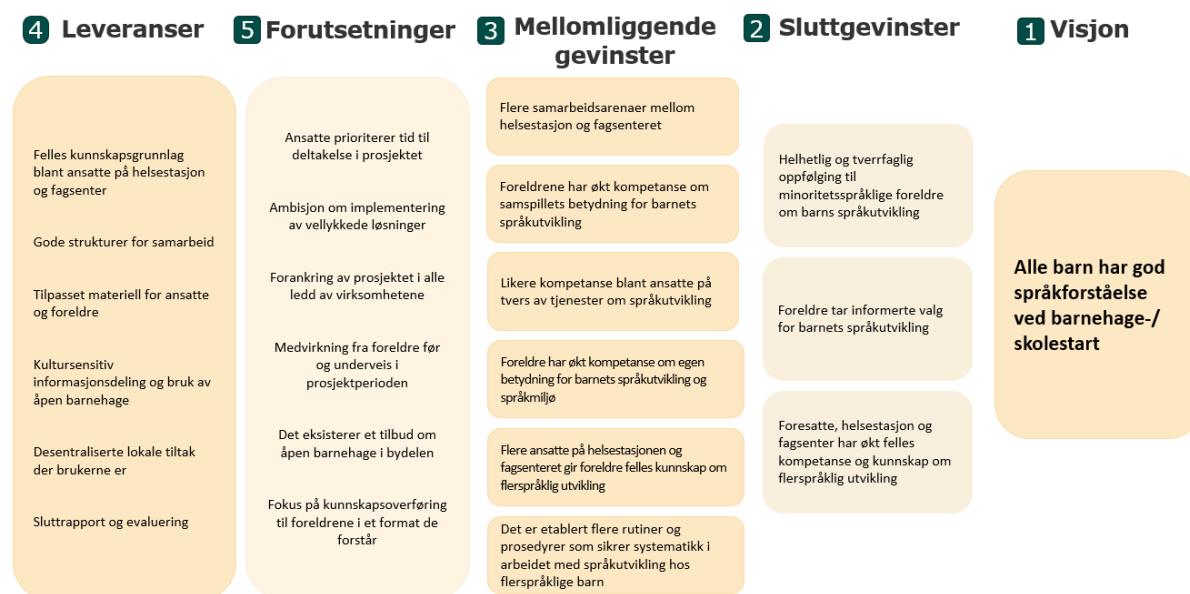
Leder for fagsenter og leder for helsestasjon

4 Gevinster

Språk i familien sin visjon er at «Alle barn har god språkforståelse ved barnehage-/skolestart». Dette ligger langt fram i tid, men vi kan allerede nå se at prosjektets arbeid har hatt positive effekter. Siden prosjektet har vært svært tidsbegrenset, har det ikke vært mulig å måle effekten på barnas språkutvikling. Det har heller ikke vært målet. Fokus har vært på kvaliteten av informasjonen som blir gitt til foreldrene for at de skal kunne støtte barna sine. Gevinstene og videreføring av arbeidet som har ført fram til disse vil ha betydning for flerspråklige barn og deres familier i framtiden. Det vil også ha positive konsekvenser for tidsbruk og økonomi på sikt for tjenestene rundt familiene. De tre sluttgevinstene som prosjektet har jobbet mot er

- Helhetlig og tverrfaglig oppfølging til minoritetsspråklige foreldre om barns språkutvikling
- Foreldre tar informerte valg om barnets språkutvikling
- Foresatte, helsestasjon og fagsenter har økt felles kompetanse og kunnskap om flerspråklig utvikling

Gevinstkart – Språk i familien

4.1 Mellomliggende gevinster

Styrke samarbeid på tvers av helsestasjon og fagsenter

Gevinster av et styrket samarbeid

Mellomliggende gevinst 1 - Flere samarbeidsarenaer mellom helsestasjon og fagsenter

Suksesskriterier: Prosjektet lykkes i å skape en arbeidssituasjon som gjør de ansatte oppmerksomme på hvordan de kan utnytte hverandres kompetanse, på tvers av tjenestene, for å gi en bedre oppfølging av flerspråklige barn.

Som det er beskrevet tidligere kom det fram i nullpunktsanalysen at både helsestasjon og fagsenter opplevde samarbeidet rundt flerspråklighet og de flerspråklige barna som lite systematisk. Det ble gitt uttrykk for at det var avhengig av enkeltpersoners engasjement og tilfeldigheter. Gjennom aktivitetene beskrevet i kapittelet over har prosjektet lyktes i å minske avstanden og forenklet kontakten mellom kollegaer på tvers av tjenestene. Dette har igjen vist seg å være med på å øke kvaliteten i arbeidet som gjøres i tjenestene.

Gevinsten blir også synlig gjennom at begge bydelene har gitt uttrykk for at de ønsker å videreutvikle samarbeidet mellom helsestasjon og fagsenter knyttet til tidlig språkinnsats og gruppetilbud. Åpen barnehage er en del av fagsenteret, og er regnet inn i det videre samarbeidet både i Alna og i Bjerke. Når de ansatte på helsestasjonen bruker språkpedagogen aktivt inn i sitt arbeid med flerspråklige familier vil dette styrke tilbudet, gjøre enda mer tilgjengelig og øke kvaliteten for foreldre. Vi har sett at det å utnytte hverandres faglige styrker er enklere når man har kjennskap til hverandre. Det vil også være tidsbesparende i den forstand at det er lett å vite hvem man skal kontakte i de forskjellige situasjonene.

Sikre at ansatte har lik og god kompetanse om språkutvikling

Gevinster for ansatte

Mellomliggende gevinst 3 - Felles kompetanse blant ansatte på tvers av tjenester om språkutvikling	Prosjektet lykkes med å tilby relevant kunnskap som oppleves som nyttig for alle ansatte.
Mellomliggende gevinst 5 – Flere ansatte på helsestasjon og fagsenter gir foreldre felles kunnskap om flerspråklig utvikling	Prosjektet klarer å skape en felles forståelse rundt temaet.
Mellomliggende gevinst 6 - Det er etablert flere rutiner og prosedyrer som sikrer systematikk i arbeidet med språkutvikling hos flerspråklige barn	De ansatte opplever prosjektet som nyttig og går grundig gjennom eksisterende rutiner og arbeidsmåter med tanke på forbedring.

Vi har fått veldig gode tilbakemeldinger fra ansatte, både på helsestasjon og fagsenter, etter de fire fagdage vi omtalte i kapittelet over. Denne kompetansehevingen har vært med på å trygge de ansatte i sin veiledning av familier. Det har også bidratt til å tydeliggjøre hvordan de aktivt kan bruke informasjonen fra prosjektet inn i sin praksis. Ansatte på helsestasjonen og ansatte på fagsenter har fått tilgang til den samme kunnskap rundt flerspråklig utvikling og mangfoldsydmykhet. For bydelene er det en gevinst og en trygghet at familiene våre i større grad får lik informasjon om flerspråklighet uavhengig av hvilken tjeneste de er i kontakt med. Det å reflektere rundt egen praksis og hvordan vi møter de ulike innbyggerne våre vil alltid være viktig og nyttig. Prosjektet har gjennom sin kompetanseheving åpnet for dette. Vi har fått tilbakemeldinger fra ansatte som sier at de er mer oppmerksomme og engasjert i tema som språk og mangfoldsydmykhet enn det de var tidligere. Det kommer også tydelig fram i samtaler og observasjoner vi har gjort oss.

Trygge ansatte vil igjen gagne foreldrene da det er lettere å snakke om temaer man har kunnskap om. Det finnes ikke noe enkelt svar når vi snakker om språk og flerspråklighet. Denne kompleksiteten blir tydeligere jo mer vi kan om temaet. Samtidig er det lettere å snakke om det, og å tilpasse informasjonen til den aktuelle familien og deres behov, når man er trygg på egen kompetanse og vet hvor man skal henvende seg ved usikkerhet.

Arbeidet med å legge språk inn i prosedyrene vil kunne gi ansatte på helsestasjonen en ytterligere trygghet i det videre arbeidet rettet mot flerspråklige familier. Gevinsten av å systematisere og øke kvaliteten på informasjon om språk i prosedyrene vil på sikt styrke kvaliteten i helsestasjonens tilbud. Det vil bli lettere å ta opp temaet språk, og ved å følge enkeltbarnets språkutvikling tett vil forsinkelser eller lite utviklet språkforståelse oppdages tidligere.

Veilederen er også et viktig ledd i å sikre systematikk. Den synliggjør bydelens kompetansegrunnlag for nyansatte og sørger for at veiledningen om flerspråklighet blir likere.

Styrke foreldrenes forståelse av egen rolle i barnas språkutvikling

Gevinster for familiene

Mellomliggende gevinst 4 - Foreldre har økt kompetanse om egen betydning for barnets språkutvikling og språkmiljø	Bydelen kommer tidlig nok i kontakt med de foresatte, gjerne allerede i svangerskapet/rett etter fødsel. Foresatte opplever tilnærmingen som nyttig.
Mellomliggende gevinst 2 - Foreldrene har økt kompetanse om samspillet betydning for barnets språkutvikling	Bydelen kommer tidlig nok i kontakt med de foresatte, helst allerede i svangerskapet/rett etter fødsel. Foresatte opplever tilnærmingen som nyttig.

Kompetansehevingen som er gjort vil ha en verdi for familiene i den forstand at de får tilgang til viktig kunnskap om barnets språkutvikling gjennom helsestasjonens ordinære oppfølging. Helsestasjonene vil kunne sette i gang den viktige refleksjonen rundt familiens språk, og framheve hvilken betydningsfull rolle familiene selv har i barnets språkutvikling. Det er hensiktsmessig fordi nær sagt alle småbarnsfamilier i bydelene våre benytter seg av helsestasjonens tjenester. Dette underbygges videre av det nye kapittelet om språk i nyfødtapakka, brosjyre om språk (6-10 måneder), bokmerke og podkast. At vi har oversatt materialet til engelsk gjør det tilgjengelig for flere familier. Muligheten til å kunne ta med informasjon om språk hjem har også en verdi.

Prosjektet har hatt fokus på å etablere og styrke gruppetilbud og møteplasser for familier i målgruppen. Gevinstene av dette arbeidet har vært at flere familier har tatt del i fellesskap med andre, fått felles opplevelser med barnet som de kan ta med seg hjem. De har også blitt trygget ytterligere i sin rolle i barnas språkutvikling. I tillegg har helsestasjonene blitt oppmerksomme på at det er behov for en økt satsning på et likeverdig tilbud om grupper for alle bydelens familier.

Tjenestene vil på lang sikt kunne spare både tid og penger ved å forebygge behovet for senere oppfølging. God informasjon om hvordan foreldrene kan støtte barnas språkutvikling, og hvilken rolle de har for å stimulere barnas språk fra start er en nøkkel i det forebyggende arbeidet.

4.2 Andre gevinster

I løpet av den tiden vi har arbeidet med Språk i familien har det gradvis kommet opp gevinster som vi ikke opprinnelig hadde tatt høyde for, men som vi ser på som svært positive. Det dreier seg blant annet om betydningen av økt bevisstgjøring blant de ansatte, men også hos andre foreldre.

Bevisstgjøring av ansatte

Samtlige ansatte som er intervjuet trekker frem at prosjektet har bidratt til å skape økt bevissthet på flerspråklighet og mangfoldet i bydelene. Det har vært viktig å gi de ansatte tid til at kunnskap og holdninger knyttet til det å tematisere språk såpass tidlig i møte med familiene får modnet. Her har det skjedd en stor endring i forståelsen av hvilken verdi dette kan ha, særlig blant jordmødrene. «Prosjektet har gjort en switch oppi hodet mitt» uttalte en av jordmødrene. I startfasen var det flere som ga uttrykk for at dette var nytt for dem, og at det å snakke om språk i svangerskapet kunne oppleves unaturlig og/eller vanskelig å finne rom for. I sluttevalueringen er tilbakemeldingene tvert imot at det er blitt en selvsagt del av samtalen med familiene, at det har bidratt til å utvide fagfeltet og måten de møter familiene på.

Hvordan jeg stiller spørsmål til dem, reflekterende kontra lukket, hva tenker dere om det og det, for at de selv skal tenke over situasjonen sin og selv kunne komme opp med spørsmål. Hva er viktig for akkurat oss, for familien vår. (Jordmor)

Bøker i kirka (fagdag 3 red.) – det var veldig fint. (...) Var veldig fint og godt forklart hvordan man kan leke med barna og få den kontakten. Det var veldig konkret. Vi snakker med foreldre om bøker. De spør ofte «hva skal jeg kjøpe». (Jordmor)

Det er trukket frem på tvers av faggruppene at det er en fordel at foreldrene får samme informasjon gjentatt gjennom oppfølgingen på helsestasjonen, også hos jordmødrene, for å styrke bevisstheten blant foreldrene. Selv om helsesykepleierne har hatt mer kunnskap om språk fra før, har også de gitt uttrykk for at prosjektet har ført til en sterkere bevisstgjøring på språk tidlig og at de har fått økt kunnskap om betydningen av å anerkjenne morsmålet.

Jeg tror jeg alltid har snakket om språk, men er blitt mer bevisst betydningen av å kunne ha flere språk. Anerkjenne foreldrene på å bruke eget språk, at det ikke er farlig hvilket de bruker, men de må snakke. (Helsesykepleier)

Er mer bevisst - spør mer konkret. Snakket om det før også, men nevner språk oftere – glemmer ikke å snakke om det nå som vi har hatt så mye fokus på det. (Helsesykepleier)

Et annet viktig aspekt i bevisstgjøringen blant de ansatte, handler om å legge merke til å reagere på når et barn er språklig forsinket. Dette er det flere som har bemerket på tvers av tjenestene. Det at det er mange barn som strever med språket, kan føre til at en senker forventningene til hva et barn skal kunne. Både i arbeidsgruppemøter og i intervjuer med de ansatte, kommer det frem at mange «legger lista lavere» i bydel(ene) for hva som er normal språkutvikling. «Dette har jo ikke vært røde flagg hos oss tidligere, for det gjelder så mange», har en helsesykepleier sagt. Her har fagdagene vært et viktig bidrag. Økt kompetanse i å legge merke til forsinket språk, vil også gi mulighet for å sette inn tiltak tidligere.

Jeg er mer bevisst på språk generelt. Og at det er grunn til bekymring selv om det gjelder mange. (Helsesykepleier)

Man ser seg litt blind på toåring som ikke snakker, og glemmer den toåringen som babler i vei og spør etter hva ting betyr. Fordi man ikke ser for mange av dem, f.eks. i Åpen barnehage. (...) så disse røde flaggene er viktige. Spørre hva de kan på morsmål, spørre om det er andre språk, være nysgjerrig. (Ansatt Fagsenter)

Bevisstgjøring av norskspråklige foreldre

Tilsvarende har vi heller ikke tatt høyde for at kunnskapen kan være med på å styrke positive holdninger til flerspråklighet generelt i bydelen. Podkasten og informasjonsmateriell laget i prosjektet kan deles, og på den måten være med på å øke kunnskap og påvirke holdninger. Flere ganger har vi opplevd nysgjerrighet og interesse for prosjektet fra norskspråklige foreldre i Åpen barnehage eller etter 8-månedersgruppe. Det å spre kunnskap om flerspråklig utvikling og hvordan tilrettelegge for at barna får den språkstimuleringen de trenger for å utvikle alle språkene sine best mulig, er med på å bryte ned myter og fordommer om flerspråklighet som fortsatt er gjeldene i samfunnet vårt.

Gevinster av samarbeid med eksterne tjenester

Ved å henvende oss til NAFO ser vi at også de har blitt mer bevisst på målgruppa. Det kan ha en betydning på lengre sikt da NAFO har et nasjonalt ansvar og en faglig tyngde. Dette vil kunne medføre at flerspråklige foreldre i hele landet får tilgang på god og viktig informasjon.

Kontakten med Helsedirektoratets arbeidsgruppe for revidering av retningslinjene har vært inspirerende. Prosjektet kan bidra som et eksempel på hvordan tverrfaglig arbeid kan styrke fokuset på språk på helsestasjonene, og gjennom veilederen også forslag til spørsmål som kan brukes i møte med familiene. I våre øyne er dette svært viktig, for at flerspråklige barn og familier i hele Norge kan få god oppfølging tidlig.

4.3 Overføringsverdi til andre

Behovet for å sette fokus på språk og tidlig språkutvikling er ikke enestående for bydelene Alna og Bjerke. Det vi har erfart i prosjektet vil kunne ha en overføringsverdi til alle bydeler i Oslo og andre byer. Språkutvikling er viktig for alle barn, og betydningen av at tjenesten også har tilstrekkelig kunnskap om flerspråklig utvikling er viktig for alle helsestasjoner som møter barn med en annen språkbakgrunn. Informasjonsmateriell, veiledere og prosedyrer kan deles ved interesse.

5 Snakk om språk - tidlig innsats nytter

Språk er et satsningsområde både i barnehage og skole, men vi vet at utviklingen starter lenge før. Grunnlaget som legges i småbarnsalderen har stor betydning for barns sosiale mestring og senere læring. De språklige erfaringene barnet får hjemme er byggesteinene for den videre språkutviklingen, og dette prosjektet har derfor valgt å sette familien i sentrum. Helsestasjonen møter alle familiene i bydelen de første årene av barnets liv og har en viktig rolle i å trygge og styrke foreldrene.

Sosioøkonomiske forhold er en faktor vi vet er relatert til språkutvikling, både for en- og flerspråklige barn. Helsefaktorer, stress i familien og foreldrenes kapasitet til å gi barnet oppmerksomhet vil kunne påvirke språkmiljøet hjemme. I tillegg har familiens tilgang til ressurser som bøker, leker og deltakelse i fritidsaktiviteter innvirkning. Det gjør at mange barn i våre bydeler har forskjellig utgangspunkt lenge før de begynner i barnehagen. Det er også flere familier som av ulike årsaker velger å utsette barnehagestart¹⁰. For mange av disse familiene vil informasjonen og veiledningen de får knyttet til barnets språkutvikling, være av særlig stor betydning. Mangfoldet i bydelene våre fordrer at informasjonen de får er tilpasset en flerspråklig og flerkulturell oppvekst.

Jeg er blitt veldig opptatt av dette. Bydelen er fylt med mennesker fra mange land. Det så mange språk innad i familiene. Veldig ulike flerspråklige situasjoner. (Jordmor)

Et begrep som ble løftet frem på den siste av prosjektets fagdager var «mangfoldsydmykhet». Å være ydmyk som fagperson i møte med familienes ulike erfaringer og språk, kan være avgjørende for å bygge en god veiledningsrelasjon. I løpet av prosjektperioden har vi vært i kontakt med mange familier og satt i gang refleksjoner. Vi som jobber i tjenestene sitter ikke på noen fasit for hva som er rett eller galt, men vi kan stille spørsmål som bidrar til å bevisstgjøre foreldrene. Språk er en viktig del av menneskers identitet og tilhørighet, samtidig som det er en forutsetning for deltakelse i barnas liv og i samfunnet for øvrig.

I helsestasjonens arbeid med de aller minste er språk et gjennomgangstema, og i våre bydeler er det etter prosjektet også blitt det for jordmødrene. Betydningen av tidlig innsats i tidlig barndom har fått økende fokus på tvers av fagmiljøer de siste årene. Samarbeid mellom tjenester og et felles kunnskapsgrunnlag fremheves gjerne som nøkler for å lykkes i det forebyggende arbeidet. Dette har vært helt sentralt for at Språk i familien har klart å skape en felles bevisstgjøring på tvers av faggrupper, både på helsestasjon og fagsenter. Samtidig er det, som en av de ansatte på helsestasjonen sa i slutfasen; «nå det begynner». Selv om prosjektet avsluttes må satsningen på språk løftes videre, både i fagpersoners møte med familiene, men også på ledernivå i bydelene våre.

Dersom flere barn får et godt utviklet språk fra start, vil det være et viktig skritt på veien mot delprogrammets overordnede mål om å sikre gode oppvekstvilkår og fullføre videregående opplæring. Når foreldre står sterkere i å støtte barnas utvikling, er det forebyggende både på kort og lang sikt. Det vil ha økonomiske gevinster og være tidsbesparende i andre tjenester om kvaliteten på dette området fortsetter å være i fokus fremover.

Vedlegg 1: Veileder

Vedlegg 2: Tillegg til nyfødtpakka

Vedlegg 3: Brosjyre ved 6 – 10 måneder

¹⁰ Byrådsavdeling for oppvekst og kunnskap. Barrierer for tidlig barnehagestart – brukerundersøkelse med foreldre i fem bydeler i Oslo. Oslo; 03/2021. Oslo kommune.